

Op 5 april werd in het Franciscushuis te 's-Hertogenbosch tijdens de jaarvergadering van het GOP (de vereniging tot vernieuwing van het ambt in de rooms-katholieke kerk) navolgende rede uitgesproken, die was samengesteld door Threes van Dijck en Jan Peijnenburg.

Dit is de uitgebreide versie die ook vindbaar is onder 'actua' op de website van hen beiden www.duizendeneendagennachtgedachten.nl

I N T E R V E N T I E

Na 500 jaar 'hervorming' waarin aanvankelijk kerken werden overgenomen en teruggeschonken, is er nu het tijdsgewricht waarin kerken opnieuw worden teruggeschonken en overgenomen.

We beleven de historische fase van 'herbestemming' van kerkgebouwen die ook nu bepalend zijn voor het voortbestaan van de Kerk.

In het innerlijk proces speelt zich de beëindiging af van de tegenstelling tussen priesters en levieten, waarvan in Numeri 16, 1-35 sprake is :

'Heel de gemeenschap en al haar leden zijn heilig. En Jahweh is in hun midden'

Een vereniging als het GOP is ertoe geroepen het priesterschap van het Godsvolk in beeld te brengen maar tevens mede te realiseren : woordelijk én feitelijk.

Ter zake

Wat vroeger een parochiekerk was, wordt een gemeenschapshuis, d.i. het gebouw waar de gemeenschap samenkomt voor ontmoeting en viering.

De kerk is eigendom van de gemeenschap die haar tot stand bracht en bouwde. Nadat deze door de centrale kerkelijke overheid in bezit was genomen, eigent de gemeenschap ze zich weer toe. Nieuwe sleutels garanderen het eigen beheer.

Wat er dan vervolgens binnen de kerk gebeurt, bepaalt diezelfde gemeenschap : de wijze van gebruik, de inhoud van het gebeuren. De kerk is 'van' de gemeenschap.

Daar nu de Kerk van origine de religieuze levensdimensie vertegenwoordigt en behartigt, zal deze als deel en dimensie van het hele gemeenschapsgebeuren 'mede' belangrijk zijn in de zingeving van dit gebouw midden in de gemeenschap.

Echter : voortaan gaat het niet langer uit van de Kerk maar van de gemeenschap als geheel waarvan de Kerk een deel is.

Het gaat dan niet meer over 'kerkopbouw'.
Voorbij zijn de pastorale teams, die zich uitsluitend richten op binnenkerkelijke herstructurering. De Kerk gaat 'participeren'.

Voorts hangt het af van de humane kwaliteit van de gemeenschap in sociaal, cultureel en spiritueel opzicht, welke instraling naar mensen deze (God en mens gewijde) lokatie heeft of gaat krijgen.

Binnen dat nieuwe, vrije geheel mee te kunnen functioneren, is een hoog priesterlijke roeping. Daar ontstaat het ware priesterschap in onmiddellijke verbinding met de priesterlijke krachten in het volk.

Daar worden geen priesters meer door het bisdom benoemd of bezoldigd. Een gemeenschap, die het er voor over heeft een priester of priesteres in dienst te hebben, zal deze ook 'onderhouden'. Waar men dat (nog) niet wil, is er nog altijd plaats voor priester-vrijwilligers. Dan moet je denken aan gehuwde en ongehuwde mannelijke en vrouwelijke religieuzen en aan emeriti. En zij brengen dan de nieuwe generatie priesters voort.

Nu meteen

Als de kerken in stad en land weer eigendom zijn van de bevolking zelf, ontstaat er vanzelf een gezonde financiering. Voor hun eigen kerk hebben mensen weer geld over en komen er legaten vrij, die toereikend zijn voor de eerste tien jaar. De meeste kerken zien er nog best goed uit. Niet langer verdwijnt het geld van kerkbalans en gezinsbijdrage in de reservekas van het bisdom (terwijl datzelfde bisdom bezig is de eigen parochiekerk aan de eredienst te onttrekken...).

Overigens : hoe huiveringwekkend is het kerkelijk taalgebruik. Onttrekken aan de eredienst is godslasterlijk - blasfemisch! Vaststellen dat de liefde met God op een bepaalde plaats niet meer gevierd mag worden.

God uitsluiten van viering waar van nature mensen samenkomen om het geloof te vieren.

Zo sluit de Kerk zichzelf (uit). Hoe durft men nog te ademen, hoe durft men nog te leven als men zoiets zegt en doet?

Maar nog steeds mag je als aalmoezenier van de verkennerij een Mis opdragen in de vrije natuur, op twee veilingkistjes als altaar.

Het reveil -komend uit eigen katholieke boezemoet nu klinken na opnieuw 500 jaar christendom : Stop met verkoop van kerken aan commerciële gegadigden, projectontwikkelaars, particulieren. Een kerk kán niet door een bisdom verkocht worden, want deze is eigendom van de gemeenschap, het dorp, het stadsdeel.

De teruggave van de kerk aan de gemeenschap mag niet geruisloos plaatsvinden alsof het een (administratieve) formaliteit is, want dit is een heilig moment van overdracht aan de wettelijke erfgenamen van een rijk verleden.

Dat dit wijd en zijd kenbaar gemaakt wordt, is een taak van het GOP. Nu meteen kan er een kerngroep gevormd worden die deze oproep oppakt.

We beleven het einde van kerksluiting, kerksloop, kerkverlies. 'Ecce nunc tempus acceptabile' : nu of nooit. GOP - kom op!

In ons ruim
ademt de bron
die aanzwelt tot
een stroom van leven

Kom mee, we verlaten
de binnenwateren
om in te schepen
naar volle zee.

We zetten de luchter
op de steven -
hoe dieper het duister
hoe heller het licht.

Kom mee aan boord,
samen wagen we het,
om de zee te zien lichten,
uit te varen in de nacht.

Maar hoe gaat een kerk-overname in zijn werk?
Het verhaal gaat dat...

Een uitbraak

Leeg en verlaten stond de parochiekerk aan het kerkplein. Maanden eerder werd zij gesloten. Er was niets meer te doen. Er liepen geen bejaarden meer met een rollator en geleidelijk werd het steeds stiller in het dorp. Het was of het hart tot stilstand was gekomen en alle leven was geweken, zelfs in de winkelstraat. Eerder zeiden mensen nog 'We hebben een kerk'.

Toen kwam de onheilstijding : de kerk moet afgebroken worden. Het kerkbestuur had aan het bisdom het voorstel gedaan de kerk in eigen beheer te nemen, maar daar werd schriftelijk een streep door gehaald. Zonder priester geen kerk - er was geen priester meer - dus. Wat aanvankelijk nog een vage gedachte was, ging nu duidelijk tot de verbeelding spreken : we moeten ons de kerk toeëigenen, want zij is van ouds ons eigendom.

Geleidelijk nam het verzet duidelijke vormen aan : we gaan de kerk weer open maken en zelf aan de slag. En verder : de pastoraal werkster die ontslag gekregen heeft, stellen we weer aan. Vervolgens : de emeritus-priester, die wat verloren in de wijk woont en nooit de kans gekregen heeft mee te doen in de kerk, kan nog best voorgaan.

Op een avond kwamen ze bij elkaar : drie werkeloze jongeren die (toch al) een strafblad hadden, de emeritus die ambteloos burger was, de pastoraal werkster (een felle helleveeg) die niets te verliezen had want haar man had een goed salaris. Bij de penningmeester van het kerkbestuur werd de sleutel van de kerk gehaald. En toen stonden zij ineens zomaar in een pikdonkere kerk die vochtig en muf rook.

Maar wat hoorden ze? Er kwam een auto met zwaailichten het kerkplein oprijden. Onraad! Er was verraad geweest. De kerkdeur stond nog op een kier. Daar stonden ineens drie agenten. Hun schijnwerpers sneden als weerlichtflitsen door de donkere ruimte. 'Staan' riepen zij tegen de grauwe gestalten die opdoken in het duister. Maar zij bleven niet staan. De jonge mannen begonnen te rennen, door de banken heen, onder het altaar door, de trap op naar het koor, terwijl de agenten achter hen aan joegen. De oude priester gaf zich gewillig over, de jonge vrouw schreeuwde haar protest uit maar werd tot staan gebracht. Uiteindelijk werden de drie andere inbrekers gepakt en in boeien geslagen omdat zij zich bleven verweren. Dan werden zij in de patrouillewagen gestopt en samen met de andere gevangenen afgevoerd. Die nacht brachten ze op het politiebureau door, ieder in een eigen cel. De vrouw vroeg nog om nachtgoed, de priester om zijn medicijndoos. Daags daarna werden zij voorgeleid en veroordeeld. De dagen dat zij 'zaten' gebeurde hetzelfde in een ander dorp. Voor de week voorbij was, zaten alle cellen van het politiebureau in de stad vol kerk-inbrekers. De eerste vijf werden na een gerechtelijk vonnis en een hoge geldboete losgelaten. Maar zij doken niet onder. Daags na hun vrijlating doken zij weer op en bezetten de kerk opnieuw - maar nu waren er honderden mede-parochianen op komen dagen om de bezetting kracht bij te zetten. Toen stortten de media zich op dit grote nieuwsfeit. In de kranten verschenen reportages met titels als 'Kerk voert oorlog tegen kerkvolk'. Zo breidde het verzet zich uit en werd het een regelrechte confrontatie met het bisdom. Het werd een landelijke rel. Zo verspeelde de Kerk het laatste beetje goodwill, terwijl de kerkdeur dag en nacht open stond.

Intussen werd er hard gewerkt aan kerkopbouw. Een brede commissie, waarin alle geledingen van de dorpsgemeenschap vertegenwoordigd waren, boog zich over de vraag hoe deze kerkruimte op velerlei wijzen van betekenis kon zijn voor het dorpsleven, voor viering allerlei. Men dacht na over een nieuwe bestuurs- en beheersvorm nu de kerk eigendom was geworden. Onmiddellijk vond het 'liturgisch' gebeuren weer voortgang : de emeritus sprak zijn laatste krachten aan en deed op de eerstvolgende zondag de Mis in een bomvolle kerk. Het leek wel een feestmis : het dorp was gered en de mensen begonnen opnieuw te geloven.

Een inbraak

Het zou ook anders gekund hebben. De bisschop zou, aan al zijn functionarissen voorbij, zelf naar een ondernemende parochie en een gemeenschap die gelooft in zichzelf kunnen gaan om te zeggen : ik prijs jullie om je liefde voor je kerk, je moed en geloof in de toekomst. En vervolgens : ik eerbiedig jullie opvatting, dat je eigen kerk je eigendom is; koester dit erfgoed en heilig het verleden.

'Maar ik denk dat we dat een beetje anders moeten doen, wat vriendelijker en vrediger ook. Wat dat betreft : vergeef ons dat wij van bovenaf en van buitenaf jullie rechten hebben geschonden. Jullie hebben gelijk, jullie 'hebben' een kerk, een mooie kerk zelfs - en jullie 'zijn' een goede Kerk.

En zo kan de toespraak van de bisschop verder vervolgd worden met woorden als deze :
'Ga door, laat je dorpskerk een kerk worden van het dorp, voor iedereen en voor alwat leeft. En wij vragen niet langer met óns mee te doen maar wij willen met jullie meedoen.

En tenslotte : ik prijs jullie dat je nog een kerk wilt in de tijd van toenemende ontkerkelijking. Dit is profetisch - ik bedoel hiermee : het is voorspelbaar dat er een tijd komt dat gelovigen en ongelovigen bijna 'terug kruipen' naar de kerk - uit nood, vervreemding, leegte en pijn - onder de druk van de

tijd. Dan moet er een kerk zijn. Als mensen zich verwijderen van de bronnen van leven, verdort het bestaan, verhardt het zijn. Dat is geen onwil, dat is onmacht. Straks hebben we kerken nodig om in een onveilige wereld 'gezamenlijk' ons te bergen in de heilige handen van God. Daarom moet iedere kerk, die midden in de gemeenschap staat, blijven staan.

De bisschop zou van dit 'heilsmoment' gebruik kunnen maken voor het vervolg van zijn openbare biecht namens de Kerk als volgt.

'Waar uit misrekening en misverstand, uit onkunde en onwil het behoud van kerken gebonden was aan economische haalbaarheid (binnen een ontoereikend financierings-systeem) zijn er historisch gezien fatale fouten gemaakt. Immers : doordat de kerkelijke overheid zich verzettelijk (vijandig) opstelde tegenover de (geloofs-) gemeenschap waar het geloof en zeden betreft, houdt de bereidheid tot financiële participatie op. Maar waar de liefde, heel concreet, voelbaar en vrijheid-scheppend is, weer mensen gaat dragen en ondersteunen, ontstaat wederliefde en worden mensen vrijgevig.

En dan nog dit : in plaats van licht te brengen hebben wij lasten opgelegd. Het licht was : hulp om als parochie pastoraal zelfstandig te worden, aanbod om pastoraal vaardig te worden, bezielde te blijven, kerk te zijn op de toekomst gericht. Wij hebben de Pastorale School laten verdwijnen en vrijwilligers afgehouden van ontwikkeling - want alles was gericht op een 'priesterkerk'. Het spijt me zo.

Ben maar dankbaar dat God jullie tot hiertoe heeft gebracht. Proficiat, lieve mensen. De kerk is van jullie. Jullie zijn de Kerk. Laat er het leven binnen, vier de schoonheid en vreugde van het bestaan met elkaar.

Als dan de bisschop in zijn auto stapt, klinkt er luid applaus minuten lang. Kinderen doen een dansje op het kerkplein, jongeren omarmen elkaar en ouderen worden in het zonnetje gezet : zij zijn de fundamenten van het geloof.

P R O T E S T

De oorspronkelijke betekenis van 'pro testare' is : kiezen voor. Het is een vooruit-beweging, geen tegenbeweging wanneer gekozen wordt voor vernieuwing.

Maarten Luther bedoelde niet de omverwerping van de katholieke kerk. Hij wilde een ommekeer. Het ging hem om het zuivere christendom, de echte Jezus-geest. Maar de Kerk zelf ging het gevecht aan. Excommunicatie volgde. Toen scheurde het geheel uiteen.

Ommekeer

De beweging van geestelijke vrijwording is alom waarneembaar. Het kan duidelijk zijn dat die stroming niet meer tegen te houden is. Waar de Kerk probeert dit in te dammen, veroorzaakt zij een dijkdoorbraak.

De tijd van incidenten en schermutselingen is over. Te veel kostbare tijd is verloren die nodig was een nieuwe werkelijkheid in het leven te roepen. Nu moet er gehandeld worden.

Uitgangspunt is het omdenken en omkeren van een traditionele gang van zaken. Het nieuwe principe van een herzien van eigendomsrechten is doorslaggevend. De juridische afhandeling hiervan is een zaak op zich. Dat komt later wel. De overname gaat voor.

De volgende achtergrondgedachte is belangrijk : de verwerving van een (pasgebouwde) kerk door het bisdom kwam tot stand door een frauduleuze procedure. Om deze plaats te wijden, open te stellen voor kerkelijke viering, moest deze in eigendom worden overgedragen aan de kerkelijke overheid. Deze werd de wettelijke eigenaar, de rechtspersoon. Hiermee corresponderend matigt de Kerk zich ook het recht toe een kerk te sluiten.

Daarenboven : de werkelijke reden voor kerksluiting gevolgd door afbraak, is : liever voor weinig geld verkocht dan de mogelijkheid laten bestaan van 'para-liturgische' diensten. Immers : waar geen priester is, kan geen kerk zijn...

Maar mensen weten vanaf hun geboorte dat een kerk meer is dan een openbaar gebouw : het is het geboortehuis van het geloof.

Daar werd gerouwd en getrouwd, getroost en getoast. Daar begon voor menigeen het leven opnieuw en werd de moed verzameld om verder te gaan.

De kerk is het ouderlijk huis van het gebed. Daar kun je weer thuis en tot jezelf komen, ook al ben je thuis uit en kom je niet meer thuis.

Deze thuishave laat je je niet afnemen. Dan word je een dakloze. Dan lig je op straat.

Procedure

In goed overleg, zoals dat christenen betaamt, kan wederzijds nagedacht worden over een zo goed mogelijke overdracht - op grond van de overtuiging dat deze rechtmatig is. Dan kan er gepraat worden over de beste herbestemming, de nieuwe verantwoordelijkheid, de openbare samenwerking.

Als de Kerk zich echter beroept op juridische rechtsgronden en daaraan juridische procedures verbindt, is de strijd daar. Terwijl de parochies formeel de verliezers zullen zijn, wordt de Kerk de grote verliezer : zij raakt het Godsvolk kwijt.

Dan kan er alleen nog het volgende gebeuren : gelijktijdig en op meerdere plaatsen worden kerken die gesloten zijn open gemaakt. En onmiddellijk wordt begonnen met de planning van vieringen. En alle (voorheen parochiële) en andere verbanden van de gemeenschap vormen samen een bestuursverband.

De Kerk zal wel tweemaal moeten nadenken over de gevolgen daarvan : een openbare strijd tussen Kerk en volk. Dit mag niemand willen. Ook niet dat de een na de ander de gevangenis in gaat...

Visie

In Johannes 4, 21 lezen we :

'Er komt een uur dat ge noch op de berg noch in Jeruzalem de Vader zult aanbidden'

